

IRODALMI BÚJÓCSKA

Barna Dávid: *Egy magyar regény*
Libri, Budapest, 2011

központivá vált, a hírverést elősegítő „pletykák” terjedni kezdtek, és a titokzatos író kilétét firtatták.

Leghangsúlyosabban talán Sárközy Bence írása, amely a *litera.hu* portálon adott hírt a kiadó létrejöttéről, alakította a későbbi olvasatokat, irányította a figyelmet a rejtélyes szerzőre: „Miért ne lehetne a világ, amelyhez van valami közünk, miért ne lehetne fikció? S ha valaki megkérdezi: »de hát a fikcióhoz egy szerző is tartozik?«, nem lehetne kereken azt válaszolni: miért? Talán bizony nem tartozik-e ez a »tartozik« is a fikcióhoz?» (www.litera.hu/hirek/barna_david_egy_magyar_regeny)

A megjelenést követő recenziók, beszélgetések átvették a kiadó által kiemelt szerzőség kérdéskörét, olyanira, hogy sokszor nagyobb hangsúlyt kapott ez az aspektus, mint a tényleges szöveg. Megindult tehát a vita, vajon ki is írta ezt a regényt, abban ugyanis megegyeztek, hogy álnéven született műről beszélhetünk. A konkrét ajánlatok, megfejtések mellett találkozhatunk a misztifikáló gesztust megismétlő, erősítő véleménnyel is, mint például Térey János nyilatkozata, melyben Barna Dávidot „Jeruzsálem Spiegelmann Laurájának” titulálja, ezzel mintegy hatványozva az álnév problematikáját* (ld. Hevesi Judit: *Jeruzsálem*

2011-ben új kiadót alapítani bátor vállalkozás. Ennek megfelelően érthető, sőt elvárható a hangsúlyos, feltűnést keltő indítás, amely egyrészt felhívja az olvasók figyelmét a kiadó létrejöttére, másrészt kijelöli elfoglalni kívánt helyét a könyvpiacra. A 2011 augusztusában, a Nyitott Könyvműhely jogutódjaként életre hívott Libri Kiadó indulása sem nélkülözte az efféle figyelemfelkeltő eszközöket. Első kiadványuk, a Barna Dávid néven jegyzett *Egy magyar regény* nagy feltűnést keltve robbant be a könyvpiacra. Különös választásnak tűnhet ismeretlen szerző művével útjára bocsátani az új vállalkozást, ám a kiadó éppen ezt igyekezett kihasználni, stratégiájuknak fontos részét képezte a titokzatos szerző figurája. A megjelenést igen erőteljes marketingtevékenység előzte meg, a tényleges regényanyag köré már a megjelenés előtt számos szöveget rendeltek, amelyek, amint az a kötet körül kialakult vitákból és a számos kritikából is kitűnik, mindenképpen hozzájárultak a későbbi olvasási és értelmezési stratégiák kialakításához. A szerzőség kérdése

* A regény kapcsán megjelent fontosabb kritikák: Szilágyi Zsófia: Nagy író mögött. Magyar Narancs, 2011/44., Boldog Zoltán: Egy magyar blöff. Irodalmi Jelen, 2013. február 18., <http://www.irodalmijelen.hu/node/12896>., Horváth Annamária: Móricz köpönyegéből Móricz bőrébe bújva. Irodalmi Jelen, 2013. február 18., <http://www.irodalmijelen.hu/node/12894>., Lengyel Imre Zolt: Félelem a valóságtól. Holmi, 2012. április., Miklya Anna: Bemutatkozó kézfogás. litera.hu, http://www.litera.hu/hirek/bemutatkozo_kezfogas.

Spiegelmann Laurájának esete a „szemforgató görénnyel”, <http://www.prae.hu/prae/articles.php?aid=4387>).

A szerző kilétének kérdése azért is vetődött fel nagy hangsúllyal a kritikákban, mert a kötet több méltatója is annak kiforrott hangját, egységességét, biztos „tollvezetését” emelte ki, és ezek a sajátosságok, az elemzők szerint, gyakorlott íróra utalnak.

Kétségtelen, hogy izgalmas problémafelvetés jellemzi a kötetet, stiláris egységességét, átgondolt szerkesztését azonban nehezen látom igazolhatónak. A regény egyetlen nagy ötleten alapszik, amely valóban érdekfeszítő: ez pedig az idő problematizálása, kísérlet a sorsok összekapcsolódó láncolatának ábrázolására. Ez az aspektus hozza létre a történetet, ez válik legfőbb kötetszervező erővé is. A regényben egymásba kapcsolt jelenetek, ok-okozati összefüggések a pillangóeffektus hatásmechanizmusa alapján működő idő- és történelemtapasztalatot hivatottak feltárni, megmutatni.

Alapvetően két sík összekapcsolásáról beszélhetünk: az egyik szinten Móricz Zsigmond és a regényben Kati néven megjelenő Csibe (Litkei Erzsébet) kapcsolatának fejezetei, a másik síkon pedig az elbeszélő jelene, saját története bontakozik ki. A szálak a második világháború idején érnek össze, ahol Kati a gettóból kiszabadít egy kisfiút: ő, mint azt később megtudhatjuk, nem más, mint az elbeszélő édesapja, akivel az első fejezetben találkozhat az olvasó.

A kötetben az elbeszélő zsidó identitásának alakulása szintén a történelmi folytonosság megszakadásának tapasztalatához járul(hatna) hozzá. A két testvér gyökértelensége, majd az önerőből, sorsszerű vagy, mondhatni, belső kényszerből felkutatott és megélt zsidó hagyománytudata egyfajta generációs problémakört jelenít meg. Mindezeket azonban csak felveti, felmutatja a kötet, a konkrét történelmi helyzetre és hagyományokra való reflexiók nélkül. Nagyobb hangsúllyal inkább a szerkezetbe ágyazva, szerkezeti leg kódolva igyekszik átadni mondanivalóját.

Ha a kötet egészét, illetve az egyes jelenetek felépítését vesszük górcső alá, úgy találjuk, hogy a szerző igyekszik az egész kötetet átfogó nagy szerkezetet az egyes fejezeteknél is működtetni. Ami azonban jól működik a nagy egységnél, az a jelenetek szintjén inkább kusza, közhelyes, néhol ízléstelen asszociációkba fordul. Tehát, amíg a jelen és múlt összejátszása, két sors egymásba kapcsolódása látványosan és hatásosan működik, addig a Móricz történetéből vett egyes epizódok és az írás jelenidejének egymásba fordítására tett kísérlet sokszor sikertelen. Bár vannak szerencsésebb és izgalmasabb társítások, mint például a Mehemed versikéből Mohamed nevére asszociálva kibontakoztatott elbeszélés a narrátor testvéreinek haláláról: „Volt egy török, Mehemed / sose látott tehenet... [...] Az utolsó két sor már egyedül szól a bátyám hangján a süketszobában. Azután, hogy utoljára elmondta, és még

legalább egy évtizeden át, egészen az utolsó pillanataig, ebben biztos vagyok, nem ötlött az eszébe, amit én próbálok most így utólag a megkeseredett testvéri szeretet hamis logikájával modellezni. Hogy valaképpen Mohamed próféta nevének korai meggyalázásáért robbantotta föl magával együtt azon a jeruzsálemi autóbuszon egy szerencsétlen sorsú palesztin fiú, aki épp csak egy évvel volt idősebb nála.” (114.) Helyenként előfordulnak zavaró síktörések is, mint például az írás helyzetére tett metafiktív utalás, amely egy rendőrségre tett látogatást szakít félbe: „Most mondták a rádióban, hogy amerikai kommandósok lelőtték Oszama bin Ladent.” (39.) És funkció nélküli, ízléstelen megoldásnak vélem például a Móricz orgazmusából keletkező szököár jelenetét: „– Öreg embernél már nem megy olyan vígan, mint a fiataloknál [...] Egészen lassan kezdte újra, aztán begyorsított, és egy hörgő felhangokkal telített sóhajtással elélezett. Megremegett a szárazföld és a tengerfenék, látam, ahogy óriási hullámok borítják be a partközelve épült atomerómű sérült reaktorait. Közvetlenül a bal eset után még úgy tűnt, nem történt komolyabb katasztrófa, másfél hónappal később húsz kilométeres körzetben kiürítették az erómű környezetét, és köztölték: évtizedekre.” (22.)

A regény egészének időkezelése laza: egy-egy epizód felmutatásával bomlik ki a cselekmény. Naplószerűen, egy-egy dátummal jelezve érünk el 2011 júniusáig. Míg az idő könnyebben azonosítható, tartalmilag jóval nehezebb eldönteni, honnan hová juttatja el a történet az olvasóját. A regény felütése családtrótténetet sejtet, ez azonban a későbbiekben nem bontakozik ki. A felvillanó anya, a zsidó hagyományt felelevenítő testvér figurája csak vázlatosan körvonalazódnak, ezt azonban nem követi bővebb kifejtés, a szerző egyszerűen elejti a szálakat. Ehhez látszólag minden átmenet nélkül kapcsolódnak Móricz Zsigmond Csibével való megismerkedésének és kapcsolatának epizódjai.

Az ismert történetet Barna Dávid interpretációjában követve felmerül a kérdés: kiről szól ez a regény, és ki a főszereplője? Vajon a narrátorról, annak gettóból (Csibe által) kimenekített apjáról, Móricz Zsigmond „utolsó szerelméről” vagy magáról Móriczról kíván valamit mondani?

A kötet borítóján olvasható, hangzatosnak szánt szlogen, miszerint „Minden nagy író mögött áll egy kisasszony”, valamint a hátsó borítóra kiemelt szövegrész egyértelműen a „kis lelencre”, vagyis a történetbeli Katira tereli a figyelmet. A regényben azonban a tetemes mennyiségű, Móricztól származó szöveg átvételének köszönhetően a hangsúly az író alakjára kerül, a valódi naplórészletek beemelésevel ez a perspektíva rajzolódik ki részletesen, árnyalva. Tekintve, hogy Kati figurája az, akin keresztül a szerkezeti összefüggések megvalósulnak, a kötet legfontosabb szereplője

Móricz központi figurájának takarásában marad. Éppen úgy, ahogyan a regény szerzője is. Hiszen, sajnos, meg kell állapítanunk, hogy a kötet „legjobban sikerült”, leggördülékenyebb részei éppen azok, amelyek azonosíthatóan Móricztól (illetve az egyetlen jelölt átvétel esetében Jankától) származnak. Az *Egy magyar regény* tehát maga a megtestesült irodalmi bújócska: kisasszonyok írók háta mögött, írók kollégáik mögött vagy alkalomadtán saját maguk, választott alteregójuk mögött bujkálnak.

A kötet legnagyobb hiányossága a figurák kidolgozatlanlansága, és ez az *Egy magyar regény* referenciális olvasásmódját támogatja, másképpen: Móricz figurájának „egyedulalmából” fakad. A regény hangsúlyozottan fikciónak deklarálja magát, a szövegben mégis számos referenciapontot ad. Ugyan a nevek többségét megváltoztatja, Móricz Zsigmond neve mégis elhangzik (46.), bár a helyzetekből, helyszínekből a szereplő kiléte addig sem volt kétséges. Ezt csak tovább erősíti, hogy a szövegbe számos Móriczhoz kötődő szöveget emel be „Barna Dávid”, jelentős változtatás nélkül, ez az eljárás pedig zavaróan a tényirodalom felé tereli a szöveget. Már csak azért is zavaróan, mert ezáltal a kötet egyértelműen kapcsolódik (nemcsak az ihletés szintjén) a Móricz–Csibe viszony dokumentumait felgöngyölítő Hamar Péter „oknyomozó” kötetéhez (Hamar Péter: *Móricz Zsigmond utolsó szerelme*. Kairosz, Budapest, 2007). Ezen szöveghelyek és a jellemábrázolás terén kimutatható hiányosságokból fakadóan is erősödik a referenciális olvasási stratégia, hiszen ahol kidolgozatlan jellemekbe, szereplőkbe

ütközik az olvasó, ott a megadott koordináták mentén igyekeznek máshonnan pótolni az információt, tehát a hozzárendelhető alakokból alkotja meg (magának) a szereplő jellemrajzát és sok esetben fizikumát is.

Elgondolkodtató, hogy az a szándék, amely vállaltan irodalmi feltűnést, sőt akár botrányt akar kelteni, vajon miért éppen Móriczon keresztül, Móriczra kihegyezve kívánja megvalósítani célkitűzését? A kötet Móricz-ábrázolására a bálványdöntögető, a „nagy magyar író” a piederesztárlól erőnek erejével lerángatni szándékozó magatartás jellemző. Legalábbis nehéz lenne más intencióval indokolni a többször előforduló, (sokszor öncélúan) részletezett leírásokat nemi szervekről és szexuális aktusokról, és a hosszasan kibontott, dicstelen, halál előtt állapotot. Ez mutatkozik meg a forráskezelés tekintetében is: Móricztól azokat a szövegeket emeli be (és emeli ki például a naplóból), amelyek szexuális tartalommal bírnak, másrészt a Móricz és Kati (Csibe) kapcsolatot igyekezik elsősorban aktusokon keresztül megmutatni. Ez az a pont, ahol a regényben a legnagyobb mértékvesztést tapasztalhatjuk, mert ugyan vannak jól elhelyezett és izgalmasan komponált erotikus epizódok, számtalan nehezen indokolható és ízléstelen pornográf jelenet is bekerült a szövegbe.

Különös, hogy a test és a szexualitás leírására igen bő szókinccsel rendelkező szerző szava éppen Kati spontán vetelésének leírásakor fog el. Ezt egy motivikusan nem, vagy csak nagyon nehezen összekapcsolható özzel és unikornissal operáló jelenettel oldja meg, amely legalább annyira kilóg a regénytestből, mint a magányosan álló, az 1938-as évet képviselő szőlőfürt fotója.

Nagy lehetőséget szalasztott el Barna Dávid. A kötetet szervező gondolat, az izgalmasnak ígérkező probléma mind megmarad a felvetés, a felvillantás szintjén. A párbeszéd múlt és jelen között, köztünk és a „pocakos író úr” között nem jött létre. És ezt megfontolva talán nem is olyan izgalmas a szerzőség, az álnév kérdése. Lehet, hogy jobb, ha jótékony homály fedi kilétét.

■ ■ ■

Tardy Anna (1987): másodéves hallgató az ELTE irodalom- és kultúratudomány szakán.